

però sobretot cap als Pirineus centrals (Esterri de Cardós, 1934); *los fils dels Argulls* posa el mapa militar al Costerasso, collada dalt d'una carena serrat avall de la muntanya dels Argulls, a Sorpe (1959); si bé també pels Monts Ibèrics: «dalt al *fil de la serra* ---» a Bellestar (1961).

Algunes locucions adverbials: *A dret fil* 'en línia recta' (LleuresC, 75); crec haver-lo trobat en un doc. medieval ross. (dels aplegats en l'InoLC), en tot cas ja la recull Lacav., i n'hi ha bells exs. en Pous i Pagès i en NOLLER: «les bombes de gas dels balcons y aparadors que veyea en Lluís a *dret fil*, tenien lo flam trist» (Pap., 208). *Fil a fil* (plorar -, *rajar la sang fil a fil* (DAG.), ja princ. S. xv: «les làgrimes *fil a fil* li exien», StVicentF (Quar., 206.118); «que hermoses sou, mes filles, / mes quan vos miro riure, / lo riure de les altres Hespèrides enyor, / y, aquí, vora llur nàufrec breçol, damnada a viure, / de *fil a fil* en llàgrimes me sento fondre 'l cor», Alt. (266); «dels seus ulls fondos i negres rajaven llàgrimes i més llàgrimes, de *fil a fil*», «la imatge del Dolor, que ja no estava immòbil, i plorava de *fil a fil*», Coromines (Presons Im., 108, 112), «el carlinet ros plorava com un infant, que les llàgrimes li queien de *fil a fil* galtes avall», id. (Silèn., cap. 17, p. 223).

Fil per randa: explicar —, saber —, dir —; ja en el *Somni de Joan Joan* (1496): «Vos contaran / tot quant en l'any han començat, / textit y ordit, i acabat: / tot, *fil per randa*, / vos ho diran, sens donar tanda / per a respondre» (Canc. Sat. Val., p. 94), expressió que JRoig renovà canviant *randa* en *pua*: «ordir / aquest meu scaig / de parlament / a *fil per pua*» (Spill, v. 676). Avui expressió general i popularíssima en cat. or. en rondalles d'infants «li ho va contar tot, *fil per randa*»; «me va explicar, *fil per randa*, tota la història, principi i fi del seu casament», Genís Aguiar (La reinaeta del Cadi, 9): és, doncs, una imatge de les filaneres i teixidors, que sovint han de comptar el que tenen fet, separant uns fils dels altres o de la randa (trama?); també a Eiv.: «li va estrènyer cap a ca seua, i *fil per randa* ho contà tot a sa dona», JCastelló (en Villangómez, Ll. d'Eiv., p. 212).

Tanmateix, en el País Valencià allò que avui en dia se sent quasi pertot és *fil per agulla*: els meus informants de l'Onomàsticon m'ho deien arreu, almenys de l'Horta enllà: «li-u diré tot *fil per agulla*», «els noms», els sé tots, *fil per agulla*, Alcalà de la Jovada (1963). Sembla que tingui explicació més lògica, una 3.ª variant, *contar punt per agulla* tort. (Vergés Paulí, *Espurnes* v, 136), que també es diu així a l'Alta Ribagorça «*punto por agulla*» a Grist (V. de Benasc, 1965): i que de l'encreuament d'aquesta amb *fil per randa* sortís *fil per agulla*, que es diu quasi igual a Eiv.: «l'home els contà del *fil a l'aguya* tot lo que li havia acontès», JCastelló (Rond. Eiv., 12). Cf. *fil per pua*, Spill.

De FĪLA, plural del ll. FĪLUM prové, directament o indirecta, el cat. *fila* en les seves diverses accepcions, a base del sentit de 'seguit de fils o objectes filiformes' — fils d'aigua, de teixit, de fusta prima i allar-

gassada.

a) 'Mena de biga o bigueta', 'peça de fusta bosquetana apta per a aqueixes bigues', des de fi S. XIII: «si en alguna partida de la paret que és --- entre les mies cases e de mon veí, son meses ne ficades jàcenes o cabirons o *files* --- és presumpció que és mijana, e cascú que-y pot carregar», *CostTort.* (Ol., p. 140); a la casa pallaresa les *files* són les bigues primes, més petites que la *biga mestra* (Tor), que la *fila mestra* (Esterri de Cardós), que travessen l'habitació de llarg i sostenen els sostre del primer pis (Farrera i tota la Vall de Cardós, 1932-4). A part del ram de la construcció, apareix tot seguit l'aspecte bosquerol i forestal, que veiem ja en la vella documentació de les bosquíries piriniques: ja en docs. ross. de 1306 (RLR VII, 48) i 1323, referents als grans boscos catalanesos: «manam a-N R. de P. e a-N Bn. P. --- que éls pusquen fer una molina de ferr --- retengut que --- no gausen penre algun aybre qui sia bo ad ús de molí serrador ni a fusta de *files*»;¹ «tota *fila* saumadal de Salvanera, doblença o ternal», 1405 (RLR XVI, 20: la *saumadal* deu ser la que es presta a carregar en *saumada* de bèstia de *sauma*, SOMERA).

Amb ecos interessants en la toponímia de Conflent: a Fillols, d'una de les carenes del Canigó baixa per un costat, cap a Les Voltes, el Canal de les *Files*, oposant-se-li pel vessant de Balaig el Canal de les *Bigues* (1959: sens dubte perquè les hi llancen rostos avall, i aquell, més estret només convé llançar-hi les *files*, per l'altre les bigues); *CostManc.*: «una de les peces de fusta que es baixen per aigua: té de 26 a 32 pams de llarg, per 0,32 m. de gruix el cap gros y 0,22 del cap prim; la *fila ampla*, 26-32 pams de llarg i 0,40 i 0,27 respectivament de gruix; es venen per cargues; el *filetó*, 26 a 32 i 0,22-0,15 paral·lelament» (I, 131-2). A Menorca hi ha una variant fonètica² —*fira*— amb valor semblant (1964, cf. cita en QUART), amb les variants *fires d'espariment* (cf. ESPLANDIT)=*llates* Bna., i *fires de teulada*=*llates de teulada* (*CostManc.* I, 132).

L'àrea del mot sobreix cap als parlars cast. de l'Est i els occitans garonencs: *hiela* en les grans bosquíries araneses, una de les mides de tronc o biga tallats en el Bosc de Baricauba, etc. (molt més prima que la *galauba*, etc.), la *fiçlo* 'la biga que parteix l'aiguavés de teulada' a Casals (Tarn-e-Garona, «Die Schneide des Daches», VKR v, 356), amb la coneguda epètesi de *e/a* entre i i l, pròpia d'aquesta zona; arag. *fila* «madero, viga» (DMPeralta); en els boscos de la Vall de Tena també hi ha *filas* i *filetones* com a calibres de troncs d'arbres tallats;³ murc. *fileta* 'espècie de biga' (GaSoriano). *Filetó* veg. supra.

b) Quant a l'ús en matèria de regatge, cal partir de la idea del *fil* o raig prim de líquid, que ja hem vist en la locució de *fil a fil*, i que veiem repetir-se en les llengües romàniques veïnes: fr. un *filet d'eau* 'rajolí'; oc. ant. *fil* «milieu d'un cours d'eau» localitzable, especialment, en terra gascona, en els reguerons (*graves*) de les extensions pantanoses del Pre-Pirineu bearnès: «per lo *fiu* et miey de la diüte grave aperade la Paluy», doc. de 1457 del Cart. d'Ossau (B, 276), ací es tracta